

Metallikunst on mehine ala, ometi on Eestis põlvkond naiskunstnikke edendanud seda aastakümneid. Tutvustame neid ja nende loomingut koostöös ehtekunstnike endi juhitava näituse ja müüki korraldava A-Galeriaga. Tallinna vanalinnas aadressil Hobusepea 2 asuvas galeriis avaneb ehtekunsti lugu põlvkondade, vormide ja ideede kaudu.

Kunstnik, kes viljeleb haruldast ja kallist tehnikat

Metallikunstnik Tamara Sergijenko (74) loomingust on suur osa pühendatud tööle emailiga. Üle maailma on ta tuntust kogunud haruldase ja tehniliselt nõudliku akenemailiga. Aastaid tagasi ilmus Pariisis „Kollektsionäärade kuldne raamat“, kus olid sees ka tema akenemailid, pärast seda sündis tal moto iseendale: „Vähem sagimist – rohkem emaili!“

Tamara lõpetas 1976. aastal Eesti Riikliku Kunstiinstituudi tarbekunsti eriala, kuid avastas emaili võlumaailma juba esimesel kursusel. Teisel kursusel valmis tal kursusetööna emailitud ripats akenemail- ja filigraantehnikas. „Sain seda kapriisset tehnikat tehes kohe aru, kui raske see on,“ mõnab naine, kelle sõnul on akenemail kõige virtuoossem osa emailikunstist. „See võlus mind. Ega keegi õppejõududest osanud emailimist ka väga juhendada, ainult paari sõnaga, nii et pidin ise uurima ja vaeva nägema, otsides pilte ajaloost.“

Peale instituudi lõpetamist pühenduski Tamara emailile. Ta töötas 20 aastat disainerina Tallinna Juveelitehases, kus sai realiseerida oma suurt huvi. „Emailitud ehetest tooks ma välja erinevad geomeetrilises stiilis kõrvarõngad, mille eksperimentaalses seerias olid need olemas isegi akeneemailiga. Muidugi, sellist haruldast tehnikat masstoodangusse juurutada oli utoopiline idee, aga kunstnik peaks olema oma ajast ees. Kasvõi natukene. Kes teab, võib-olla ärkavad kord tulevikus olemasolevate näidiste baasil kunstniku fantaasiad ellu.“

Rääkides poelettidele jõudnud emailitud toodetest, toob Tamara masstoodangust välja päkapikkudega lusikate seeria lastele, mida ehk paljud teavad. Palju disainis ta ehteid ka stantsimiseks ja tõstab esile uhke sodiaagimärkide tiraaži: „Neid oli kaksteist varianti hõbedast ripatseid, mille emailipinnal sodiaagikuju.“

Pingeline töö, milleks kõigil pole kannatust

Emailimise meetodeid on erinevaid (*cloisonné*, *champlevé*, reljée-

URVE VILK
ajakirjanik

➡ **Tamara Sergijenko kaadril videoinstallatsioonis, mida näidati 2012-2013 Tsaritsõno muuseumis.**

fil, vitraaž, värvitud ja miniatuuremailid) ja ka Tamara on teinud töid mitmesugustes tehnikates. Kõige haruldasem neist on akenemail, mille tegijaid on kogu maailmas vähe. Aken- ehk vitraažemail (prantsuse keeles *plique-à-jour*) on tehnika, milles metallile kantud email sulab kuumutamisel selle külge.

See on kapriisne tehnika ja töömahukas protsess, mis igaühele ei sobi, jätkab Tamara. „Mõnikord peab kunstnik emailitükki haamriga lööma ja peale seda vett lisades portselankausis peenemaks hõõrsuma. Kui värvilise massi konsistents on juba nagu hapukoorel, võib sellega täita avad metalli pinnal, kasutades selleks väikese pintli või tillukese lapi abi. On keeruline n-ö aken sellise emailiga kinna panna nii, et see jõuaks ahju ja sulaks metalli äärega kokku. See on väga pingeline töö, milleks paljudel pole kannatust.“

Kõigil juurdepääsu kunstilise emailiga toodetele polegi. „Emailide põletamiseks tuleb hankida kallis muhvelahi. Värvu saab osta vaid spetsialiseerunud keskustest, mida ei ole igas riigis. Vask, tombak, melhior ja teras muutuvad sageli aluseks, mis on kaetud emailiga. Pole ebatavaline, et emaili kasutatakse väärismetallidel, näiteks kulla ja hõbedaga kaunistamiseks,“ põhjendab kunst-

On suur asi, kui kunstnik saab kümmeaasta jooksul mõne akenemailis töö müüdnud.

FOTOD: ERAKOGU

nik. „Ja kui arvestame, et emailvärvid on oma keemilise koostise poolest metalloksiidid ja osa neist sisaldab kulda, siis võite ette kujutada, kui kõrge on lõpptootte hind.“

Haruldane tehnika on Tamarale kunstnikuna avanud palju uksi. Ta on osalenud näitustel Ameerikas, Inglismaal, Prantsusmaal, Jaapanis, Poolas, Leedus, Venemaal ja mujal. Ta on osalenud sümposiumidel Saksamaal ja Inglismaal, samuti pidanud meistriklasse USAs ja Venemaal, saanud preemiaid ja diplomeid konkurssidelt.

Üks oluline teos, mille kunstnik eraldi välja toob, on 1989. aastal Saksamaal Idar-Obersteinis toimunud näituseks valminud käevõru „Jalgratas“. „Näituse teema oli komplekt kolmest esemest, aga minu „Jalgratas“ oli rohkem kui kümne variatsiooniga,“ kirjeldab metallikunstnik. Jalgrattakujulisest käevõrust sai teha sõrmuse, õlaprossi, rinnaprossi, mitu varianti ripatseid ja muudki.“

Jalgratta õlal kandmine võib tunduda imelik. „Aga et akenemail paremini esile tulleks, peab valgus aknast läbi paistma, nii et õlg oli just sobiv koht,“ ütleb ta. „„Jalgratas“ pakkus palju huvi ja oli väljas mitmel näitustel üle maailma. Lõpuks ostis selle ära Moskva Tsaritsõno muuseum.“

Tsaritsõno muuseumi juubelinäituse kataloogis on ära toodud kunstiajaloolase Jüri Kuuskemaa iseloomustus: akenemail printsessidele. Mis tähendab, et on suur asi, kui kunstnik saab kümmeaasta jooksul mõne akenemailis töö müüdnud.

Tunnustust laialt tarbijate massilt loota aga pole. „Akenemailis ehted on kallid. Pealegi pole selline teos tavaline ega igapäevane, vaid intrigeeriv ja haruldane – mitte igaüks ei kanna neid.“

Mõnele kunstnikule tuli kutsuda kiirabi

Emailimise protsess avaldab lisaks kahjulikku mõju tervisele. „Mitte igal kunstnikul ei ole korralikult varustatud stuudio. Emailahjus on temperatuur umbes 1000

➡ **Käevõru „Jalgratas“ (1998). Esmakordselt eksponeeritud Idar-Obersteinis.**

➡ **Akenemailiga hõbedast kaelakee ja juuksenõel „Lunari“, mida eksponeeriti esmakordselt emailikunsti biennaalil Prantsusmaal Limoge'is (1998).**

➡ **Akenemailiga peaehe „Trees in hoar-frost“ ja juuksenõel „Singing-ringing sapling“ kunsti personali näitusel „Silmitsi emailiga“ Tsaritsõno muuseumis (2012-2013)**

kraadi ning sealt tulevad mürgised aurud, kui pole korralikke tõmbekappe,“ põhjendab Tamara.

Emailahju elektrikuludki on väga suured. Kunstnikud, kes kogunevad loomebaasi, tahavad rahvusvaheliseks näituseks ette valmistades kasutada ära tasuta elektrit, tehes korraga valmis võimalikult palju teoseid. „Sellises olukorras, kus on tehtud liiga palju tööd mürgistes aurudes, tuleb lõpuks mõnele kunstnikule kiirabi kutsuda,“ jagab Tamara nähtut.

Tamara lisab, et kuigi ta emailidega töötamise ajal pole nende kahjulikku mõju tajunud, on see paraku jätnud olulise jälje ka temale endale. „Natu ke tervist on alles jäänud ehk tänu sellele, et ma ei jõudnud väga palju neid töid teha.“

Tamara tee emailikunstnikuna sai hoo sisse, kui ta kutsuti 1991. aastal Inglismaale Oxfordi sümposiumile. „Seal räägiti Prantsuse klaasikunstnikust René Lalique'ist (1860–1945), kelle teosed olid olnud Londonis üleval ja mul tekkis huvi uurida, miks ta tuleb teistele meelde seoses minu töödega. Meie kunstiajaloo õppejõud Boris Bernstein küll oli nimetanud tudengitele Lalique'i, aga tolle kunst pidi olema dekatents ja sotsrealismi vastane.“

Kuid Tamara polnud Lalique'i töid ikka veel näinud ja teadis sellest kunstnikust vähe, kui 1993. aastal oma näituse ja akenemaili kollektsiooniga USAs neljas osariigis käis. „Minu töödega seoses mainiti taas palju Lalique'i. Kuna ma ei osanud oma loomingut sellise pilguga vaadata, pani see mind imestama,“ jätkab Tamara.

Hiljem otsis Tamara klaasimeistri ja juveliiri René Lalique'i kohta infot raamatukogudest. „Esimeses kohas ei olnud temast midagi, nagu ka teises. Lõpuks leidsin kunstiinstituudi raamatukogu suurest Saksa albumist tema teosed, mis olid juugendstiilis voolavate joontega. Selline võrdlus andis palju juurde ka minu enda kunsti arengule, muutes seda rikkalikumaks.“